

De ungas låga arbetsmoral sätter tillväxten på spel

Göteborgs-Posten den 7 juli 2022

Sverige var länge känt som ett land med starka arbetsnormer. Forskare som Assar Lindbeck har också pekat på hur dessa normer lade grunden för en stark tillväxt. Mellan 1870 och 1970 hade Sverige den allra starkaste tillväxten i hela Europa och välståndet per invånare ökade med en faktor tio. Men gradvis har arbetsmoralen i Sverige urholkats, som en anpassning till en ekonomisk modell med höga skatter och generösa offentliga ersättningar. Skolan slutade samtidigt att betona karaktärsutveckling till förmån för elevinflytande. Arbetsnormerna har försvagats i Sverige och denna avgörande fråga behöver åter tas upp för debatt.

I början av 1980-talet ansåg bara 21 procent av allmänheten i Sverige att det kunde vara acceptabelt att ta emot offentliga ersättningar som man inte har rätt till, enligt den internationella mätningen World Values Survey. Denna siffra ökade till 45 procent omkring millennieskiftet. Sedan dess har nivån minskat till 37 procent.

Vi menar att den partiella återhämtningen reflekterar offentliga kampanjer för att ändra folkliga attityder till överanvändning av välfärden, samt att välfärdssystemen har blivit mindre generösa. Arbetsnormerna följer en liknande kurva: först försvagades de rejält i slutet på 1900-talet, men har sedan återhämtat sig något.

I början av 1980-talet ansåg hela 76 procent av allmänheten att det skulle vara fel att lägga mindre vikt vid arbete i framtiden. Runt år 2000 hade denna siffra sjunkit till 15 procent, för att sedan åter öka till 40 procent. Även denna återhämtning beror sannolikt på den förändrade politiken, framför allt arbetslinjen.

Som vi visar i vår kommande "Normboken", har försämringen i normer varit särskilt betydande bland unga vuxna. Till exempel menade endast 36 procent av unga vuxna i början av 1980-talet att det någonsin kunde vara rätt att ta emot offentlig ersättning som man inte har rätt till. I dag är nivån så hög som 67 procent. Då ansåg 65 procent av de unga att det skulle vara dåligt att lägga mindre vikt vid arbete i framtiden, en siffra som nu har sjunkit till 37 procent. Förändringen beror intressant nog inte på invandringen, då de som är födda i Sverige och utomlands har mycket likartade normer.

Vår analys landar i att det finns oroväckande tecken kring de ungas arbetsmoral, framför allt hur den formas i skolan. PISA-undersökningen om 15-åringarnas kunskaper i skolan omfattar nämligen en fråga ifall eleverna känner tillfredsställelse i att arbeta så hårt de kan. Bland 15-åringarna i Sverige var det 59 procent som höll med om detta, vilket näst efter Finland är den lägsta nivån bland samtliga OECD-länder. Starkast värderingar i detta avseende har elever i Sydkorea, där hela 92 procent uppgav att de känner tillfredsställelse i att arbeta så hårt de kan.

Internationell forskning visar tydligt att elever inte bara får med sig kunskaper från skolbänken, utan också karaktär. De unga som får med sig egenskaper som ihärdighet – förmågan att jobba hårt och

inte ge upp – får betydligt bättre framtidsutsikter jämfört med de som inte har med sig denna förmåga. Den unga generationens arbetsetik är avgörande för Sveriges tillväxt och näringslivets kompetensförsörjning – och den behöver stärkas.

Hur kan då arbetsmoralen förbättras? Att fortsätta stärka drivkrafterna till arbete jämfört med bidrag är avgörande, men skolan är minst lika viktig. Det finns goda skäl att i viss mån återgå till skolans tidigare fostransuppdrag och därmed lägga ett starkare fokus på elevernas karaktärsutveckling i kombination med mer lärarledd undervisning. Elever behöver fostran för att kunna ta till sig de normer som krävs för att kunna fungera väl i samhället och bidra positivt till samhällsutvecklingen.

Tyvärr kan föräldrar i många fall inte fylla denna fostrande roll fullt ut, exempelvis eftersom de själva inte alltid är helt integrerade i samhället. En större roll för skolan i normbygget kan på så sätt stärka de ungas normer allmänt sett, men också skapa mer jämlika chanser för dem att lyckas i livet.

Nima Sanandaji

Gabriel Heller-Sahlgren